

Múzeum születik

Gyűjtés régiónként • Időszakos kiállítás

A Magyar Börtönügyi Társaság 1993-ban megalakult történeti szekciójának gyűjtőmunkáját követően 1996. szeptember 4-én – a büntetés-végrehajtási szervezet oktatási központjának avató ünnepségével egyidőben – megnyílt a büntetés-végrehajtás történeti emlékkiállítása, amelynek az oktatási központ adott helyet.

A tárgyi emlékek és dokumentumok kutatása és gyűjtése az intézetek és intézmények többségénél eredményes volt. Amikor a feladatok végrehajtását megszerveztük, a bv. intézeteket régiókra osztottuk, élükre koordinátorokat jelöltünk ki, intézetenként pedig a parancsnokokkal egyetértésben egy-egy, a gyűjtést összefogó munkatársat kértünk fel.

A kutató- és gyűjtőmunka nagy lendülettel indult. Ez köszönhető annak is, hogy akkor még a világkiállításra terveztük a kiállítást, majd későbbre tettük a saját múzeum létrehozását, másrészt az is ösztönzőleg hatott, hogy sok intézetnél készültek a 100 éves évfordulóra, így helyi kiállítással is gazdagították programjukat.

A gyűjtőmunkát irányítókkal évente találkoztunk, először valamennyiükkel, másodszor régiók szerint, harmadik alkalommal ismét együtt beszéltük meg a további teendőket.

1995 őszen Pilisszentkereszten meglepő fordulatot vett a megbeszélésen megnyilatkozó hangneme. Ekkorra már az is egyértelművé vált, hogy a világkiállítás elmarad, azonban nyilvánvalóvá tettük, hogy a kiállításról, a múzeum létrehozásáról nem mondunk le.

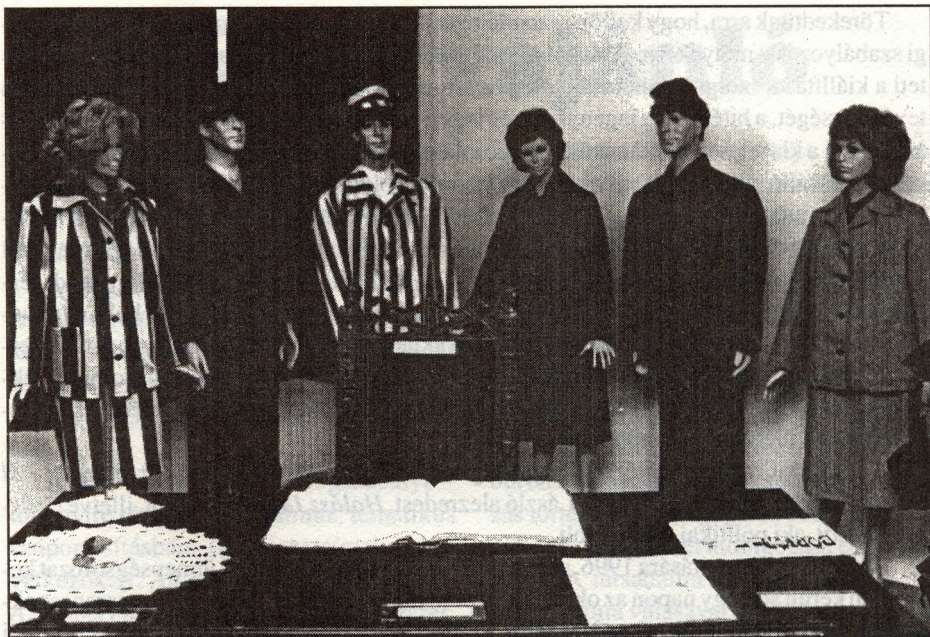
A meglepő fordulat az volt, hogy az értekezleten részt vevők csaknem egyöntetűen kijelentették, a gyűjteményt nem adják át, mert nem bíznak abban, hogy a kiállítást megrendezzük. Nem bíztak abban sem, hogy a kölcsönzött anyagot a későbbiekben visszakapják. Inkább az intézetenkénti kiállítás mellett döntöttek. Ilyen körülmények között már annak a csekély gyűjtött anyagnak is örültünk, amiről számot adtak. Ugyanakkor a legtöbb intézetnél jelentős mennyiségű dokumentum és tárgyi emlék gyűlt össze.

Ilyen előzmények után a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka szakmai körlevélben kérte az intézet parancsnokait és a gyűjtőmunka irányítóit, hogy az összegyűjtött tárgyi emlékeket és dokumentumokat a KEI-be küldjék. Az országos parancsnok a kiállítás szervezésére munkabizottságot hozott létre. Ennek vezetője Csóti András ezredes, tagjai pedig dr. Lipták László, Vincze Tamás és Filemon Tivadar. A bizottság elkészítet-

te a tervezett kiállítás tematikáját, megjelölte a határidőket, elosztotta a feladatokat és – nem utolsósorban – szakértőket és szakmai segítőköt kért fel. Jogi, jogtörténeti szakértőnek *dr. Mezey Barnát*, muzeológus szakértőnek *dr. Fazekas Istvánt*, a Kiskun Múzeum igazgatóját, grafikusnak *iff. Vincze Tamást*. Megállapítottuk, hogy a legtöbb intézet a szakmai körlevélben foglaltakat figyelmen kívül hagyva nem küldött semmit, vagy csak igen silány anyagot. Ezután ismét felkerestem azokat a bv. intézeteket, amelyekről tudtam, hogy értékes anyagok vannak náluk. Ez a parancsnokokkal, illetve a gyűjtőmunkát összefogókkal történő megbeszélés eredményes volt. Az egész kutató-gyűjtőmunkában kitűnt Sopronkőhida, ahol *Horváth József* alezredes irányította a munkát. Jelentős mennyiségű és értékes anyagot küldött *Kása Mihály* százados irányításával Eger, *Várad L. Csaba* alezredes irányításával Sátoraljaújhely, *Somogyi Katalin* százados kutatómunkája eredményeként a miskolci intézet. Nagyon hasznos anyagot kaptunk Balassagyarmatról, Márianosztráról, Vácraól, a Budapesti Fegyház és Börtönből, illetve Tökölről és Kecskemétraól. Kiemelést érdemel a szegedi és állampusztai intézetből kapott anyagok mennyisége és érdekessége. Sajnos, vannak olyan intézetek, ahonnan nem kaptunk anyagot: Szolnok, Gyula, Kaposvár, Szombathely, Fővárosi Bv. Intézet, Nyíregyháza, IMEI, Nagyfa, Szekszárd, Székesfehérvár.

A többi intézet kevesebb, csak részben használható anyagot küldött. Az említett eltérések oka szerintem az, hogy részben a parancsnokok nem fordítottak kellő figyelmet e munkára, a gyűjtést koordinálók sokadrendű feladatuknak tekintették az általuk vállalt feladat teljesítést, másrészt kifutottak az időből. Meggyőződésem, hogy a bv. intézetek kivétel nélkül rendelkeznek olyan dokumentumokkal, tárgyi emlékekkel, amelyek régikeletűek, történeti értékűek, figyelemre méltó információt hordoznak, illetve a közelmúlt

vagy a jelen érdekességeivel gazdagíthatnák a kiállítást, tartalékot képezhetnének a leendő múzeum anyagához.

A kiállítást értékes termékekkel, terményekkel gazdagították a kft.-k. Ezek közül is ki kell emelni Márianosztrát, Sopronkőhidát, Sátoraljaújhelyet, Kalocsát, Állampusztát, Baracskát, Pálhalmát és Szegedet.

A beérkezett anyagokat a KEI-ben gondosan tárolták. Ezzel egyidőben kerültek át a volt váci tiszthelyettesképző iskolából a régi szemléltetőeszközök. Értékes felajánlást tett a sopronkőhidai intézet vezetése. Saját tartalmas kiállításukat az időszakos kiállítás rendelkezésére bocsátották.

A kiállítás szervezése, kialakítása során a KEI vezetőinek és munkatársaik megértése, segítsége mellett példás hozzáállást tapasztaltunk az oktatási központ igazgatójánál és személyi állományánál. Jelentős segítséget adott szakmai iránymutatásával és néhány kölcsönzött anyaggal a Kiskun Múzeum igazgatója. Önzetlen szorgalmával kitűnt a grafikus. Jogtörténeti szempontból mindenekelőtt fontos volt dr. Mezey Barna munkája.

A büntetés-végrehajtási emlékkiállításon a tárgyak és dokumentumok a régmúltról, a közelmúltról és a jelenről adnak információt a látogatóknak. Az is cél volt, hogy a kiállítás jól kapcsolódjon a képzés, a továbbképzés rendszeréhez. Ilyen a kiállítóteremtől elkülönítve kialakított tanzárka, a biztonsági kabinet, illetve az informatikai blokk.

A dokumentumok főként a szabályozással, a börtönök működésével, a személyzettel, a fogvatartottakkal kapcsolatosak. Megtalálható köztük sok, a századforduló idejéből felkutatott eredeti anyag, levéltári másolat vagy fénymásolat. Számtalan érdekes, hasznos dokumentum a század második feléből való.

Törekedtünk arra, hogy kellően szemléltessük, hogyan alakult a magyar börtönügy jogi szabályozása, melyek a ma is hatályos jogszabályok. Fotókkal, statisztikákkal szemlélteti a kiállítás a szolgálat ellátását, a fogvatartottak munkáltatását, oktatását, szabadidős tevékenységét, a hitéletet, a legenyhébb és legszigorúbb rezsimit. Fontosnak tartottuk érzékeltetni a kiszélesedett nemzetközi kapcsolatot, az európai normák betartására való törekvést. Önálló tablót kapott az oktatási központ jogelődjét – a váci tiszthelyettesképző iskolát – bemutató írásos anyag. Jól érzékelteti a tiszthelyettesképzés fejlődését, a fontosabb változások időszakait. A felsorolás természetesen csupán példászerű, mégis meg kell említeni néhány fontosabb, érdekesebb tárgyat és eszközt. Helyet kapott több, a rendszerből kikerült fegyver, kényszerítő, kínzó-, megszégyenítő eszköz, de jutott hely a fogvatartottak által szakkörökben készített festményeknek, modelleknek is. Látható a rendszerben lévő és az abból kivont egyenruhák némely típusa, illetve a fogvatartotti formaruhákból néhány. Külön tárlóban helyeztük el a korábban adományozott kitüntetések és emlékérmeket, illetve a most adományozhatókat.

A kiállítást magánszemélyek is gazdagították. Ezért köszönet illeti *dr. Kiszely Pál* nyugalmazott ezredest, *dr. Lipták László* alezredest, *Halász János* őrmagyot, illetve *Csákvári Gézá*t, aki politikai fogoly volt.

A kiállítás megnyitására 1996. szeptember 4-én, az Adorján-napi ünnepségsorozat keretében került sor, egy napon az oktatási központ megnyitójával. Az országos parancsnokság, az intézetek és intézmények vezetői, az ügyvezető igazgatók, társszervek képviselői elsőként láthatták munkánk eredményét.

Az iskola és a kiállítás látogatói beírhatják véleményüket a kiállítóteremben lévő emlékkönyvbe. Az első bejegyzés *Vastagh Pálé*, aki kifejezte megelégedését.

A kiállításon bemutatott dokumentumokat és tárgyakat pontos nyilvántartás és raktározás mellett őrizzük, gyarapítjuk a leendő büntetés-végrehajtási múzeum számára. Ugyanilyen célból történik a KEI nyilvántartásában és kezelésében lévő anyagok, eszközök, fegyverek, járművek elkülönített nyilvántartása és tárolása is. A kiállítás elsősorban a büntetés-végrehajtási személyzet számára hivatali időben, illetve az oktatási központ igazgatójával előzetesen egyeztetett időpontban áll nyitva. Szeretnénk, ha lehetőség lenne a kiállítás bővítésére, ehhez pedig elsősorban a kutató- és gyűjtőmunka folytatása szükséges. Elengedhetetlen az is, hogy a mostani időszakos kiállítás – amely a jelenlegi helyén legfeljebb másfél évig maradhat – végleges helyet kapjon, másrészt kialakuljanak a múzeum létrehozásának feltételei.

Távlati célunk, hogy a magyar büntetés-végrehajtás történetét, jogi szabályozását, az intézetek és intézmények alapításával, fejlődésével összefüggő körülményeket pontosan feltárjuk, feldolgozzuk.

Filemon Tivadar